

KENTSEL DÖNÜM ÇALIŞMALARINDA CO RAHYACILARIN ROLÜ NEDİR? NE OLMALIDIR?

What is and what should be the Role of Geographers in Urban Transformation Projects?

Önder ÜSTÜNDAĞ*

ÖZET

Kentsel Dönüm; son yıllarda yoğun olarak tartışılmakta olan bir planlama kavramıdır. Ülkemizin jeolojik yapısı, doğal afetlerin sıklıkla meydana gelmesi, kırsaldan kentlere doğru büyük ölçekli göçlerin yaşanması, planlama uygulamalarında yaşanan aksaklıklar gibi nedenlerle, şehirlerin dönüşümünün gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Son derece teknik bir planlama çalışması olan Kentsel Dönüm çalışmaları; çarpık yapılar, köhneleşmiş, altyapısı yetersiz, imara aykırı yerleşim alanlarındaki mülkiyet problemlerinin çözümü amaçlanmaktadır. Ayrıntılı olarak mimarların ve mühendislerin eklenmesi Kentsel Dönüm uygulamalarına, gelişmiş ülkelerde sosyal bilim uzmanları da önemli ölçüde katkı sağlamaktadırlar. Kentsel Dönüm çalışmaları en başarılı uygulamaların yapıldığı ülkelerde planlama çalışmalarına en üst düzeyde katkı sağlayan meslek gruplarından birisi de coğrafyacılar. Bu çalışmada Coğrafya bilimi uzmanlarının, analitik düşünme yetenekleri, kartografya bilgileri, planlama donanımları, doğal ortam-insan ilişkilerini gözleme ve analiz etme altyapıları ile Kentsel Dönüm çalışmalarına hangi ölçüde katkı sağlayabilecekleri incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda coğrafyacıların kentsel dönüşüm çalışmalarına önemli ölçüde katkı sağlayabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Dönüm, Planlama, Coğrafya

ABSTRACT

Urban transformation is a planning concept which has been widely discussed over the recent years. The cities are required to be transformed or regenerated due to causes such as geological conditions of our country, frequency of natural disasters, large scale migration from rural to urban space, deficiencies in the planning system and its applications. Urban transformation, which is a highly technical planning study by nature, aims at solving ownership problems in illegal, unplanned, outdated settlements which lack proper infrastructure and are not in accord with land-use plans. In most cases it is engineers and architects who define framework of implementing urban transformation in Turkey. A wide range of parameters affect causality in urban transformation significantly such as; foreseeing issues that may arise due to planning, developing planning solutions that fits demographics of the area, analyzing how cultural and social structure factors in during planning process, etc. These social scientists are assigned with important tasks for spatial planning. One of the disciplines, that contribute the most in planning process, is the geography in countries where best case examples of urban transportation are implemented. This study analysis the role and input of geographers' into urban transformation considering their analytical skills, information on mapping, planning background and their ability to observe and analyze relations between human and space. As a result of this study may provide a significant contribution to the work of geographers concluded that urban renewal.

Key Words: Urban Regeneration, Planning, Geography

GİRİŞ

Kentsel dönüşüm, kentsel sorunların çözümünü sağlayan ve belirli bir bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı bir çözüm sağlamak amacıyla, kapsamlı bir vizyon ve eylem olarak tanımlanmaktadır (Thomas, 2003). Özellikle, 1980'lerden sonra küreselleşmenin etkisiyle birikim, yatırım ile üretim biçimlerindeki değişim ve sanayisizleşme, kentlerin gerek sosyal gerekse mekânsal açıdan, önemli değişimler geçirmesine neden olmuştur. Bu değişimlere paralel olarak, planlama da yeniden bir sorgulanma ve değişim süreci yaşamıştır. Planlamanın kavramsal yapısındaki değişim, beraberinde uygulama alanları ve araçlarında da değişimlikleri

* Firat Üniversitesi, Sivrice Meslek Yüksek Okulu Harita-Kadastro Bölümü, Elazığ oustundag@firat.edu.tr

gündeme getirmiştir. Kentsel dönüşümde, planlamanın tarihsel süreci içinde farklı yaklaşımların geliştirilmesi sonucu ortaya çıkmış, kentlerin yeniden yapılandırılmasında kullanılan uygulama araçlarından biridir (Kocamemi, 2006).

ehirlerde dönüşüm ihtiyacı, kentsel alanlarda, ekonomik ve sosyal sistemlerdeki bozulmalardan kaynaklanmaktadır. Kentsel alanlarda zamanla ortaya çıkan ekonomik gerilemeler, çevre kalitesinde ve sosyal yaşam kalitesindeki düşüşler, yapılaşma mekânına planlı bir müdahaleyi zorunlu kılmaktadır. Yalnızca kentsel problemlerin halledilmesinde değil, ekonomik büyüme ve sosyal refah sağlamaya yönelik geliştirilen politikaların sonucu ortaya çıkan yeni talep ve beklentilerin karşılanmasında da, kentsel dönüşüm uygulamalarına başvurulmaktadır (Rodney ve Clark 2000; McGreal ve ark. 2000).

Günümüzde insanların büyük yoğunlukta kentlerde yaşamaları, şehir yerleşmelerinin fiziksel yapısının önemini artırması kadar sosyal, kültürel, ekonomik ve beşeri ilişkileri de farklılaştırarak geliştirmiştir, dolayısıyla mekâna dayalı planlama uygulamalarında global bakış açısının planlamaya yön vermesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Farklı sosyo-kültürel altyapıdan gelen çok sayıda insanın sınırlı bir alan içinde bir arada, modern ve huzurlu bir şekilde yaşayabilmesi, ancak planlama çalışmalarına insan ölesinin daha yoğun bir şekilde işlenmesiyle mümkün olabilmektedir. Çizgisel ve matematiksel yoğunlukta baskın olan planlama örneklemelerinde uygulama sonrası çok sayıda sosyal problemin yaşandığı, modern hayatın gerektirdiği bir arada yaşamaya kültürünün zayıfladığı, doğal ortam-insan ilişkisinin arzu edilen düzeyde olmadığı gerçeği bilinmektedir. Bu planlama mantığının çok sayıda olumsuz örnek ülkemizde mevcuttur. Sadece mimarların ve mühendislerin içinde bulunduğu planlama ekiplerinin varlığı, gelişmiş ülkelerde çok gerilerde kalmıştır. Bu çalışmada ülkemizde son dönemlerde yoğun bir gündem oluşturmuş Kentsel Dönüşüm kavramı genel bir bakış açısıyla irdelenmeye çalışılarak, bu terminoloji içinde coğrafya biliminin ve dolayısıyla coğrafyacıların ne ölçüde yer aldığı, bu uygulamalara coğrafyacıların pratikte katkı sağlayabilecekleri konular incelenmeye çalışılacaktır.

KENTSEL DÖNÜŞÜM NEDİR?

Dönüşüm; “olduğundan başka bir biçime girme, başka bir durum alma, ekilde değiştirme” olarak tanımlanmaktadır (URL 1). Bu tanımdan hareketle kentsel dönüşüm; kentsel alanların var olan durumundan başka bir biçime geçmesi, başka bir durum alması olarak adlandırılabilir. Başka bir deyişle kentsel dönüşüm; yitirilen bir ekonomik etkinliğin yeniden geliştirilmesi, canlandırılması, iletmeyen bir toplumsal iletim hale getirilmesi, toplumsal dolaşım alanlarında, toplumsal bütünleşmenin sağlanması; çevresel kalitenin ve ekolojik dengenin kaybolduğu alanlarda, bu dengenin tekrar sağlanması olarak kabul edilir (Akkar, 2006; Turgut ve Ceylan, 2010).

Kentsel dönüşüm kavramı; “sürdürülebilir, yaşanabilir, sağlıklı ve çağdaş, kentlerin yaratılması hedeflidir” (Kuzu, 2004) diye tanımlanırsa, kentsel dönüşümün içeriğide aşağıdaki başlıklarda açıklanabilir (Kocamemi, 2006);

- İlevini yitirmiş mekânların yeni fonksiyonlar kazandırılarak dönüştürülmesi,
- Kent içindeki niteliksiz yapılaşmış ve kaçak yapılaşma alanlarının yenilenmesi,
- Doğal afetlerden etkilenecek yapıların farklı kullanım alanlarına dönüştürülmesi,
- Kentsel ilelevlerin doğru tanımlanarak bir plan çerçevesine dönüştürülmesi;
- Kentsel alt yapının bu gelişim süreci içinde yenilenmesi.

Kentsel dönüşüm, üç ayırt edici özelliğini belirterek de tanımlanabilir (Turak, 2004; Kocamemi, 2006));

1-Bir "yer"in (Mekânın) doğasını değiştirmeyi ve yerleşik halk ile söz konusu bulunan diğer aktörleri sürece dahil etmeyi amaçlar.

2-Bölgenin özel sorunlarına ve potansiyeline ba lı olarak devletin temel i levsel sorumlulukları ile kes i en çok çe itli hedefleri ve faaliyetleri içerir.

3-Ortaklı ın özel kurumsal yapısı de i kenlik göstererek genellikle, farklı payda lar (ortaklar) arasında i leyen bir ortaklık yapısı içerir.

Kentsel dönüm kavramı hem uygulamada hem de kuramsal anlamda; kavramın en genel anlamı ile kentsel alanda bütünsel bir de i me, fiziksel yapıla ma dü ünüldü ünde varolan yapı stokunda bir de i im ya da ortak akıl ve sa duyu gözetildi inde kent içinde belli gerekçelerle arzulanmayan kentsel dokuların belli bir aktör tarafından dönü türülmesi anlamlarında kullanılabilir (Kayasu ve Ya ar, 2003).

Sonuç olarak sanayi devrimi ile ba layan ve 1980’li yıllara kadar ya anan süreçte kentsel dönüm olgusu; meydana gelen hızlı kentle me, kent mekânsal yapısında de i im, kentsel alanlarda nüfus yo unla ması gibi faktörlerin kentsel çevrede yarattı ı fiziksel köhnele menin yeniden ele alınması olarak yorumlanırken, 1980’li yıllardan sonra; fiziksel, ekonomik, sosyal, teknolojik ve bilgi ili kiler bütünlü ünün sorgulandı ı ve bu sorgu çerçevesinde dönümün ele alınmasını zorunlu kılan bir kavramsal yapı içerisine oturma tur (Demirsoy, 2006).

KENTSEL DÖNÜ ÜMÜN TAR HÇES

İkinci Dünya Savaşı’ndan günümüze kadar ya anan ekonomik, sosyal ve politik de i imlere paralel olarak planlama yakla ımları da de i iklik göstermi tir. İlk dönemlerdeki kamu destekli ve fiziksel mekâna yönelik olan planlama yakla ımı, zaman içinde çok aktörlü, katılımcı ve ekonomik-sosyal alanlara yönelik bir nitelik kazanmı tir. Modernizmin etkisiyle geli mi olan geleneksel planlama anlayı ı, 1960’lı ve 1970’li yıllarda aldı ı yo un ele tirilerin ardından daha yenilikçi ve müzakereye açık bir temele oturmaya ba lamı tir. Bu süreç içinde, kentlerin yeniden yapılanması yakla ımları da, ilk dönemlerde geçerli olan fiziksel mekânın yenilenmesi yakla ımından, sosyal ve ekonomik boyutu da içeren kentsel dönüm yakla ımına do ru bir geçi ya amı tir (nce, 2006).

Modern anlamda (20 yy.) dünyada “kent planlama ve yenilemenin politik ve ekonomik de i im süreçlerine paralel olarak kentsel alanlar üzerinde geli tirdikleri deneyimler ve mekân organizasyonunda kullanılan araçlar 5 döneme ayrılarak” incelenebilir. Bunlar(nce, 2006);

- 1950’lerde benimsenen *Sefalet Yuvalarının Temizlenmesi ve Buldozer Operasyonları*,
- 1960’lardaki *Katılımcı ve Savunucu Planlama Anlayı ları-Konut Alanlarında Rehabilitasyon*,
- 1970’lerdeki *Kent Merkezlerinin Yenilenmesi*,
- 1980’lerdeki *Kentlerin Yeniden Geli tirilmesi-Kentsel Rönesans ve Gentrification*
- 1990’lardan günümüze ta ınan *Kentsel Dönüm Projeleri-Çok Sektörlü ortaklıklardır*.

Ça da dünyada “ilk kent yenileme eylemlerinin ngiltere’de sefalet yuvaları diye adlandırılan “slum”ların temizlenmesiyle ba ladı ı bilinmektedir (Andersen, 1999)”. Hızlı sanayile me ve teknolojik geli melerle birlikte ngiltere’de kırsal kesimden, kentlere hızlı bir göç ba lamı ve kente gelen yeni göçmenlerin barınma sorunu sa lıksız ve standartlar açısından dü ük konutlar aracılı ıyla “...özel sektör tarafından çözülmeye çalı ılmı , sonuçta yüksek yo unluklu ve ilkel sa lık ko ullarına sahip, kiralanmak üzere üretilmi kitlesel konutlar ortaya çıkmı tir. Bu plansız kentsel geli me halk sa lı ımı, toplum güvenli ini ve huzurunu tehdit etmeye ba lamı tir.” (Gibson ve Kocaba , 2002)

II. Dünya Savaşı sonrasında ngiltere’deki bu uygulamalar yerini köhnele mi mahallelerinin yeniden geli tirilmesine bırakmı tir. Bu dönemde hükümet, kentsel geli meyi kontrol altına almak, endüstrinin ve nüfusun ye il ku aklar arkasındaki yeni kentlere desantralizasyonunu (yerelle me-mahallile me) ve kent içindeki alanların yeniden geli tirilmesini sa lamak için kapsamlı planlama

anlayışını uygulamaya başlamıştır (nce, 2006). Bu dönemde İngiltere’de yılda 25.000–60.000 arasında konut yıkımı yapılmıştır ve 100.000–150.000 arasında yeni konutlar inşa edilmiştir (Carmon, 1997). Bu dönemde kentsel alanda yapılan bu müdahalenin, yaşam kalitesini yükseltmekten daha çok, fiziksel bazı defektleri ve dönüşümlere rehber hazırlama amacı güttüğü söylenebilir (Andersen ve Leather, 1999, nce, 2006).

1950’lerdeki büyük ölçekli temizleme operasyonları ve yeniden geliştirme projeleri, sosyal ve ekonomik ihtiyaçları karşılamakta yetersiz kalmış, tüm karşı yüksek gelir gruplarına transfer ederek toplumda rahatsızlık yaratmıştır. 1960’larda temizleme operasyonlarına karşı yoğun tepkiler sonucu, yerel yönetimler ve merkezi idareler daha yumuşak politikalar ve uygulamalara yönelmiştir. Bu dönemde politik ortam içinde bireylerin etkili olabileceği dayanan ve bireylerin bir şekilde kararlara katılımı hakkının olması gerektiğini savunan görüşler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Tepeden gelen bir planlama defektleri, aşağıdan yukarıya bir planlama talebi ortaya çıkmıştır (Ravetz, 1986). Bu yıllarda, kentsel yenilemeye karşı olumsuz tepkileri azaltmak için, özellikle de Almanya’nın Kreuzberg bölgesinde yumuşak kentsel yenileme (soft urban renewal) yaklaşımı benimsenmiştir. Yenilenecek bölgelerde yaşam alanları daha fazla dikkate alan, bölgesel yıkımdan ve alanın fiziksel yapısından daha fazla sosyal, ekonomik ve kültürel yapının da dikkate alınması, geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu bir yenileme yaklaşımı gündeme gelmiştir. Bu yıllarda kentsel yenilemede toplu büyük ölçekli yenileme hareketlerinden çok kendi kendine yenileme biçimleri önem kazanmıştır. Bireyselliğin öneminin farkına varıldığı bu dönemin sonlarına doğru modernist planlama yaklaşımlarından farklı, yeni bir planlama yaklaşımına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır (Yiğitcanlar, 2001). 1960’larda özel sektör yatırımlarını da konutların rehabilitasyonuna çeken bir konuta yatırım patlaması yaşanmıştır (Andersen, 1999).

1970’lere gelindiğinde “1970’lerde kent yenileme politikaları ve uygulamalarında kademeli bir defektleri bas göstermiş; kentsel alanların yenilenmesi ve korunmasının yöre sakinleri ile birlikte sağlanması tutumuna sahip çıkmıştır (Erden, 2003). Bu dönemde politik söylemin temeli demokratik katılımın artırılması yönünde olmuştur. Geleneksel planlamanın katılıma yer vermeyen özelliği tepki çekmiştir. Planlama sürecine halkın katılımı, planlama yaklaşımlarını belirleyen temel defektleri iklim olmuştur. Bu yeni tür planlama yaklaşımı katılımcı planlama olarak tanımlanmıştır. 1970’lerde yaygın olarak kullanılan katılım teknikleri ve yasal çerçeveye oturmuştur. 1970’lerin başında İngiltere’de, eski evlerin ve çevrelerinin iyileştirilmesi en öne çıkan planlama hareketleri haline gelmiştir. ABD’de bu dönemde geliştirilen mahalle müdahale politikaları ile İngiltere’deki uygulamaların en temel farkı; “bütüncüllük” yaklaşımıdır. ABD’deki “model kentler” alanının hem sosyal hem de fiziksel sorunlarının çözümünü hedeflerken, İngiltere’de ise belirlenen özel alanlardaki konut sorunu ve ona bağlı yerel sosyal sorunları çözmek amaçlı olarak geliştirilmiştir (nce, 2006). Avrupa’da, İsveç, Danimarka, Hollanda ve Almanya’da da İngiltere’deki uygulamalara benzer konut rehabilitasyonu hareketleri olmuştur. Kanada, Fransa ve sırasıyla ABD’deki bütüncül modeli uygulamalarıdır (Carmon, 1997).

Kentlerin yeniden geliştirilmesi olarak tanımlanabilecek dönem olan 1980’lerde, genel olarak arazi kullanım planlaması – bölgeleme (zoning) ve kentlere mahsus lokal tasarım projelerinin yaygınlaşması dikkati çeker. Kent merkezlerinin bütününe yönelik olmayan, çok amaçlı ticari alan planlaması olarak da tanımlanabilecek projeler, özellikle sanayi beldelerinin yaygın olarak görüldüğü Batı Avrupa’da sektörel defektleri dikkate alınarak dizayn edilmeye çalışılmıştır. Özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde “1980 li yıllarda kentlerin defektleri, planlaması ve dönüşümü konusunda ciddi bir hassasiyet oluşmuş, bu durum sözkonusu konulara yönelik defektleri politika ve girişimleri de beraberinde getirmiştir” (Atkinson, 2001; Atkinson ve Eckardt, 2004).

Bu dönemde farklı isimler altında kentsel dönüşüm uygulamalarının kent merkezlerinin canlandırılması, sönükle en mahalle kültürünün geri getirilmesi, tarihi dokuların yeniden yapılandırılması gibi çok farklı gerekçelerle yaygınlaşmaya görülmektedir. Ancak, bu dönüşümler kapsamlı ve tamamıyla devlet eliyle yürütülen dönüşümler değildir. Kimi zaman bir yerel yönetim kent planını yapmakta, plana göre dönüşümün piyasa eliyle gerçekleştirilmesini varsaymakta, kimi zaman öncü

birkaç insaa faaliyetini gerçekte tirmekte, kimi zaman da sadece uygun altyapıyı sa lamaktadır. Ba ka bir ifadeyle, dönüm artık parçacıdır. Yerel yönetimler de dönümün özel sektöre cazip hale getirecek şekilde sunmaya ve uygulamaya çalı maktadır. Bu süreçler aynı zamanda da küreselle me, neo-liberal siyasalların uygulamaya konulması ve devletin kamusal alanı gönüllü ve özel bir takım aktörlerle paylaşması gibi süreçlerle de çakılmakta, dönümde ço u zaman özel sektör ve kâr mantının hakim olmaya başladığı görülmektedir (Mayer, 1995). Devlet eliyle ve kaynaklarıyla çok kapsamlı, sosyal amaçlı ve bütünsel fiziki dönüm uygulamalarının yerini, devletin ço u zaman bir ortak ve kolaylaştırıcı olarak bulduğu özel sektörü sürece dahil etmeyi amaçlayan, parçacı ve rant sa lamaya güdümlü uygulamalar almıştır (nce, 2006).

Yakın geçmişte, ça da dünyada kentsel alanların canlandırılması, yenilenmesi ve dönüm türülmesi kronolojik olarak u ekinde sıralanabilir (Tablo 1);

Tablo 1.- Kent yenileme sürecinin tarihsel gelişim profili (Andersen, 1999)

1950	1960	1970	1980	1990	2000
Sefalet Yuvalarının Temizlenmesi					
Tarihi Yapıların Korunması					
Konut Alanlarının Rehabilitasyonu					
Kentsel Yenileme ve Yeniden Yapılandırma					
Enerji Korunması					
Savaş Sonrası Konut Alanları					
Kentsel Dönüm Projeleri					

Benzer bir kronolojik dizilişte Roberts (2000) tarafından yapılmıştır. Roberts'in "Kentsel Dönümünün Evrimi" ekinde tanımladığı çizelgede, dönemlere bağlı olarak "yönetici erk'in" kentsel alanlarda yenileme, geliştirme ve dönüm türme uygulamalarına detaylı bir bakış açısı göze çarpmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2- Kentsel dönümün evrimi (Roberts, 2000).

Dönem	1950'ler	1960'lar	1970'ler	1980'ler	1990'lar
Politika Türü	Yeniden inşaa Etme	Yeniden Canlandırma	Yenileme	Yeniden Geliştirme	Kentsel Dönüm
Temel Strateji ve Yönelimi	Kentlerin köhne Alanlarının genellikle Master Plana dayalı olarak yeniden inşaa ve Genişlemesi, Banliyölerin Büyümesi	1950'lerin anlayışının devam etmesi, Banliyölerin büyümesi, saçaklanmalar, ilk esenleştirme çabaları	Yenileme ve semt projelerinde yoğunlaşma, yakın çevre gelişimlerinde devam	Birçok temel gelişim ve yeniden gelişim projeleri, donanma projeleri, kentsel dönüşüm projeleri	Politika ve uygulamalarda daha etrafılı yaklaşımlara yönelik, bütünsel mi e itime daha fazla önem
Temel Aktörler ve Finansman Sahipleri	Merkezi ve yerel Hükümet, özel Sektör Geliştiricileri ve Müteahhitler	Kamu ve özel Sektör arasında Denge Sa lamaya Yöneli	Özel sektörün Artan rolü ve Yerel Yönetimlerde desantralizasyonu	Özel sektöre ve Uzman birimlere Önem Verilmesi, artan Ortaklıklar	Ortaklıkların Hâkimiyeti

Eylemin Alansal Boyutu	Yerel ve mevzi Düzeyin Vurgulanması	Eylemlerde Bölgesel düzeyin Ortaya çıkışı	Önce bölgesel ve Yerel düzey, Sonra yerel Düzeyin öne Çıkışı	1980 baslarında Mevzi ölçekte, Ardından yerel Ölçekte Yo unla ma	Stratejik Perspektifin Yeniden Sunumu, Bölgesel Eylemlerin geli mi
Ekonomik Odak	az miktarda özel sektör yatırımı, genelde kamu sektörü yatırımları	1950'leri Devamında özel Sektörün artan Önemi	Kamunun Zorunlu Kaynakları ve Özel yatırımlarda Artı lar	Seçici kamu Fonları ile özel Sektörün Hâkimiyeti	Kamu, özel Sektör ve Gönüllü fonlar Arasında Giderek artan Denge
Sosyal içerik	Konut ve yaşam standartlarının iyile tirilmesi	Sosyal ko ulların ve refahın geli tirilmesi	Toplumsal temelli eylemler ve artan yetkiler	seçici devlet deste i ile toplumun kendi isini kendi görmesi	Toplumun rolünün önem kazanması
Fiziksel Durum	iç bölgelerin ve yakın çevre geli imlerinin tekrar önem kazanması	Mevcut alanların, 1950'lerin esenleştiren eylemleri paralelinde iyile tirilmesi	Kö hne kentsel alanların yaygın olarak yenilenmesi	Yerine geçme ve yeni geli im temel projelerinin hazırlanması	1980'lerden daha mütevazı koruma

Günümüzde son derece popüler bir kavram olan Kentsel Dönüm, özellikle yerel yönetimler tarafından kent merkezlerinde kronikle en problemlerin çözümünde yaygın olarak kullanılan çözüm önerisi olarak dikkate alınmaktadır.

ÜLKEM ZDE KENTSEL DÖNÜ ÜME L K N YASAL ALTYAPI

Ülkemizde ehirle menin büyük ölçüde II. Dünya Sava ı sonrası “tarımda makinelerin kullanılması ile birlikte” (Yıldız, 1999) ba ladı ı bilinmektedir. ehir merkezlerinde sanayile menin hızlanması, ula ım ve haberle me imkânlarının artması, yer yer asayi problemlerinin ya anması sonucunda, kırsal alandan kentsel alana do ru ya anan büyük ölçekli göç dalgası özellikle istanbul, Ankara, zmir ba ta olmak üzere birçok ehirin kontrolsüz bir büyüme sürecine girmesine neden olmu tur. Ya anan göç'e kar ılık, ehir merkezlerinde gerekli teknik ve fiziki altyapının olu turulamaması, yeterli sayıda konut üretilmemesi gibi nedenlerden dolayı, özellikle metropollerde yo un ölçekli bir “gecekondu ma” olgusu ortaya çıkmı tır. Zaman içinde “ekonomik, sosyal, fiziksel, altyapı ve mali sorunlara”(Yıldız, 1999) neden olan gecekondu ma alanlarının dönüm sürecine ili kin ülkemizde ilk olarak 1984 yılında 2981 sayılı mar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı lemler ve 6785 sayılı mar Kanununun Bir Maddesinin De i tirilmesi Hakkında Kanun yasala tırılmış tır. Söz konusu kanun ile gecekondu alanları için İslah mar Planları hazırlanmı , gerçekle tirilen planlarla kısmî fiziksel dönü ümler gerçekle - tirilmi tir. Bu süreç sonucunda gecekondu alanlarında kat sayısının artmasına, gecekondu alanlarının alınıp-satılmasına ve müteahhitlere verilmesine imkân tanınmı tır.

2004 yılında çıkartılan 5104 sayılı “Kuzey Ankara Giri i Kentsel Dönüm Projesi Kanunu” ile Ankara'nın kuzey yönünden giri i ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geli tirilmesi, güzelle tirilmesi ve daha sa lıklı bir yerle im düzeni sa lanması ile kentsel ya am düzeyinin yükseltilmesi amaçlanmı tır. Kentsel dönüm projelerinin temel hedefleri göz önünde bulunduruldu unda projenin sadece fiziksel bir dönüm öngördü ü ortaya çıkmaktadır. Bu eksikli inin yanı sıra, bir kentin belirli bir alanı için bir dönüm kanunu çıkarılması ile de kentin planlanması ve geli mi açısından olumsuzluklar içeren parçacı yakla ımların da önu açılmı tır (İkme, 2008).

2004 tarihli 5216 sayılı “Büyük ehir Belediyesi Kanunu”, Büyük ehir Belediyelerine kentsel dönüm ve geli im projelerini uygulama yetkisi verilmi tir. 3.7.2005 tarihinde çıkartılan 5393 sayılı Belediye Kanununun 73. üncü maddesi kentsel dönüm kavramının ülkemizde yasal

altyapıya kavu masına, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesine, uygulama artlarının ortaya çıkarılmasına dayanak olu turmaktadır. 17.06.2010 tarihinde bu kanunun 73. maddesi üzerinde önemli de i iklikler yapılmı ve yasa, ihtiyaçlara binaen güncellenmi tir. 5393 sayılı Belediye Kanununun 73. üncü maddesine göre” *Belediye, belediye meclisi kararıyla; konut alanları, sanayi alanları, ticaret alanları, teknoloji parkları, kamu hizmeti alanları, rekreasyon alanları ve her türlü sosyal donatı alanları olu turmak, eskiyen kent kısımlarını yeniden in a ve restore etmek, kentin tarihi ve kültürel dokusunu korumak veya deprem riskine kar ı tedbirler almak amacıyla kentsel dönüüm ve geli im projeleri uygulayabilir. Bir alanın kentsel dönüüm ve geli im alanı olarak ilan edilebilmesi için yukarıda sayılan hususlardan birinin veya bir kaçının gerçekleşmesi ve bu alanın belediye veya mücavir alan sınırları içerisinde bulunması arttır.” ibaresi yer almaktadır. Yasaya göre belediye sınırları içerisinde yukarıda belirtilen durumlardan biri veya bir kaç gereke gösterilerek kentsel dönüüm çalımları yapılabilir.*

Kentsel Dönüüm çalımları için son yasal düzenleme 16.05.2012 tarihinde çıkartılan 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüürülmesi” hakkındaki kanundur. 31.05.2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmasıyla yürürlü e giren kanuna göre, kamunun gerekli gördü ü alanlarda yapı stokunu rızaya dayalı veya re’sen dönüürme, geli tirme yetkisi yasalla mı tır. Bu yasayla hangi alanların, hangi artlarda dönüürülece i, ta inmanın de erlendirme metotları, uygulamanın a amaları, de erlendirme-dönüürme i lemlerinde yetkili kurullar, bilirki iler belirtilmektedir. Uygulama çalımlarında Çevre ve ehircilik Bakanlığı ile Toplu Konut daresi’ne (TOK) geni yetkilendirmenin yapıldı ı kanun günümüzde Kentsel Dönüüm çalımlarının temel dayanak noktasını olu turmaktadır.

KENTSEL DÖNÜ ÜM UYGULAMA SÜREC NDE GENEL OLARAK ZLE- NEN LEM SIRASI

Kentsel Dönüüm Uygulamalarında, 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüürülmesi” hakkındaki kanun ve günümüze kadar ülkemizde yapılan örneklere bakıldı ında izlenen i lem sırasını genel olarak 3 ana ba lıkta sınıflandırmak mümkündür. Bunlar;

- Hazırlık ve Ba langıç,
- Geli im,
- Uygulama Süreci olarak tanımlanabilir.

Hazırlık ve Ba langıç Süreci;

Kentsel Dönüüm Uygulamalarının ilk a aması olarak tanımlanan Hazırlık ve Ba langıç a aması genel olarak yasal tabanın olu turulması ve yetkilendirme i lemlerini kapsamaktadır. 6306 sayılı yasanın 3. Maddesinin 1. bendine göre “*Riskli yapıların tespiti, Bakanlıkça hazırlanacak yönetmelikte belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde masrafları kendilerine ait olmak üzere, öncelikle yapı malikleri veya kanuni temsilcileri tarafından, Bakanlıkça lisanslandırılan kurum ve kurulu lara yaptırılır ve sonuç Bakanlı a veya dareye bildirilir. Bakanlık, riskli yapıların tespitini süre vererek maliklerden veya kanuni temsilcilerinden isteyebilir. Verilen süre içinde yaptırılmadı ı takdirde, tespitler Bakanlıkça veya darece yapılır veya yaptırılır. Bakanlık, belirledi i alanlardaki riskli yapıların tespitini süre vererek darenen de isteyebilir. Bakanlıkça veya darece yaptırılan riskli yapı tespitlerine kar ı maliklerce veya kanuni temsilcilerince on be gün içinde itiraz edilebilir. Bu itirazlar, Bakanlı ın talebi üzerine üniversitelerce, ilgili meslek disiplini ö retim üye-leri arasından görevlendirilecek dört ve Bakanlıkça, Bakanlıkta görevli üç ki inin i tiraki ile te kil edilen teknik heyetler tarafından incelenip karara ba lanır. Bakanlık veya dare tarafından yapılan tespit i leminin masrafı ilgili tapu müdürlü üne bildirilir. Tapu müdürlü ü, binanın payda larının müteselsil sorumlu olmalarını sa lamak üzere tapu kaydındaki arsa payları üzerine, masraf tutarında mü terek ipotek belirtmesinde bulunarak Bakanlı a veya dareye ve binanın aynı ve ahsi hak sahiplerine bilgi verir.”*

Hazırlık ve Ba langıç a amasında, dönü üme konu olacak alanın yasal ve teknik altyapısı de erlendirilerek proje kurgulama sürecine geçi in altyapısı sa lanmı olur.

Geli im Süreci:

Kentsel Dönü üm Uygulamalarının Geli im sürecinde, detaylı olarak mevcut arazi durum tespiti ve hak sahipli i kavramı incelenmektedir. Bu süreç; hak sahipleri ile ilgili idare arasında uzla ma çalı malarının, görüşmelerin ve diyalogların ya andı ı süreç olarak tanımlanabilir (Turgut ve Ceylan, 2010). Uygulamanın yapılmasına karar verilen saha üzerinde projelendirme i lemlerinin ba landı ı bu süreçte 6306 sayılı yasanın 4. Maddesinin 3. Bendine göre bir takım tasarrufların kısıtlanmasına gidilir (.....Bakanlık, TOK veya dare tarafından talep edilmesi hâlinde, hak sahiplerinin de görüşü ü alınarak, riskli alanlardaki yapılar ile riskli yapılara elektrik, su ve do al gaz verilmez ve verilen hizmetler kurum ve kurulu lar tarafından durdurulur).

Uygulama Süreci:

Projelendirmenin, yetkilendirmenin ve uzla ma çalı malarının neticelendirilmesi sonucunda Uygulama a amasına geçilir. Tahliye ve binaların yıkımı, tapu kütüklerine erh dü ülmesi, in aat i lemlerinin ba lanması, yeni tapu kütüklerinin olu turulması, hak sahipli inin devri gibi i lemleri kapsayan uygulama süreci Kentsel Dönü üm çalı malarının son a amasıdır. Uygulama süreci sonucunda Kentsel Dönü üm çalı maları tamamlanmı olur.

KENTSEL DÖNÜ ÜM ÇALI MALARINA KATKI SA LAYAN AKTÖRLER – MESLEK D S PL NLER

Kentsel Dönü üm çalı malarına dolaylı ve dolaysız olarak katkı sa layan ki i, tüzel ki i, kurum ve kurulu lar 04.08.2012 tarih ve 28374 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan “Afet Riski Altındaki Alanların Dönü türülmesi Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeli i” ile belirlenmi tir.

“Riskli alan ve rezerv yapı alanlarında gerçek ve özel hukuk tüzel ki ilerinin mülkiyetinde bulunan ta ınmazların ve riskli alan dı nda bulunan riskli yapıların de erinin hesaplanmasına, idare ile ta ınmaz sahipleri arasında yapılacak anla maya, riskli alan ve rezerv yapı alanları ile riskli alan dı nda bulunan riskli yapıların bulundu u alanlarda yapılacak planlamaya, riskli yapıların tespitine, bu tespite kar ı yapılacak itirazlara ve bu itirazların de erlendirilmesinde görev alacak teknik heyetlerin te kiline ili kin usûl ve esasları belirlemek” amacıyla hazırlanan yönetmelik,

- Riskli alanların belirlenmesi,
- Riskli yapıların tespiti,
- Riskli yapı tespitine itiraz,
- Ta ınmaz de erinin belirlenmesi,
- Planlama süreci gibi konularda hangi ki i, kurum veya kurulu ların yetkilendirildi ini belirtmektedir.

Çevre ve ehircilik Bakanlı ının yönetiminde sürdürülen Afet Riski Altındaki Alanların Dönü türülmesi Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeli i” ne göre “sakıncalı yer-yapı ayıklamasında / belirlenmesinde” çalı abilecek birimler unlardır;

1. Üniversite,
2. Yapı Denetim Kurulu ları,
3. Kurum/Dernek,
4. Bireysel Ö retim Üyesi,
5. Özel letme,
6. Mühendis

Ba vuruları durumunda, a a idaki ko ulları sa lamaları durumunda, “kentsel dönüşüm yetki belgesi(lisans)(KDYB)” verilir.

Üniversiteler: Bünyesinde,

- n aat Mühendisli i (Yapı, Deprem Mühendisli i, Geoteknik, Malzeme),
- Jeofizik Mühendisli i (Yapıla ma-Yapı jeofizi i, Uygulamalı Deprembilim),
- Mimarlık ya da ehir Planlama,
- Jeoloji Mühendisli i (Yapıla ma jeolojisi),
- Hukuk (dari Hukuk) bölümleri olan,
- lgili dersleri veren ya da bu konuda uzmanlı ı olan,

-En az Dr. ya da üzeri ö retim üyesi ya da yardımcılarını barındıran ya da bu dallardan bir ya da ikisi için, ba ka bir üniversite ya da tüzel/özel kurum ya da kurulu tan hizmet alabilecek üniversiteler.

Kurum/Dernek/Vakıf: Bünyesinde;

- n aat Mühendisi (Yapı, Deprem, Geoteknik, Malzeme),
- Jeofizik Mühendisi (Yapıla ma-Yapı jeofizi i, Uygulamalı Deprembilim),

-Jeoloji Mühendisi (Yapıla ma jeolojisi) konularında uzmanları barındıran ya da bu dallardan bir ya da ikisi için, ba ka bir üniversite ya da tüzel/özel kurum, yetkili ki i ya da kurulu tan hizmet alabilecek kurum/dernek/vakıflar.

Bireysel Ö retim Üyesi:

Tam/yarım gün çalı an ya da emekli olmu ö retim üyeleri arasında dalı;

- n aat,
- Yapı,
- Deprem,
- Malzeme,
- Geoteknik,
- Yapıla ma,
- Yapı jeofizikçisi,
- Yapıla ma Jeolojisinden biri olan,

-Yer, yapı, deprem konusunda uzmanlı ını yaptı ı çalı malarla (proje, inceleme ya da yayınlarla) belgeleyen ö retim üyeleri.

Özel/Tüzel letme:

-Yer, Yap, Deprem inceleme çalı maları uzmanlı ını yaptı ı çalı malarla (proje, inceleme ya da yayınlarla) belgeleyen,

- letmelerinde tam ya da yarım güne göre yetki belgeli ki iler ya da yetkili ö retim üyelerini danı man ya da çalı an olarak barındıran ya da bu konulardan biri ya da bir kaç ı için yetki belgesi olan ki i ya da kurulu larla i birli i yapan özel ve tüzel ki iler.

Mühendis:

“Sakıncalı Yer, Yapı, Deprem” yetkilendirme ö retilerini ba arıyla bitiren ve Kentsel Dönüşüm Yetki Belgesi Alan;

- inaat Mühendisleri,
- Jeofizik Mühendisleri,
- Jeoloji Mühendisleri.

Kentsel Dönüm çalı maları sırasında “riskli alanların tespiti, Sakıncalı yapıların belirlenmesi, de er tespiti” gibi konularda hizmet veren/verecek olan meslek grupları yönetmeli e göre bu ekilde belirlenmiştir. Ayrıca Kentsel Dönüm çalı maları sırasında ehir ve Bölge Planlama Mühendisleri, Harita-Geomatik Mühendisleri ve Mimarlarda ciddi oranda uygulamaya katkı sa lamaktadırlar.

KENTSEL DÖNÜ ÜM ÇALI MALARINA CO RAFYACILARIN KATKI SA LAYAB LECEKLER ALANLAR

Kentsel Dönüm çalı maları son derece karma ık, teknik ve uzun süreçli uygulamalardır. Çok sayıda parametrenin bir arada de erlendirilmesi gereklili i, neden – sonuç ili kisinin irdelendi i, jeolojik-morfolojik-topografik verilerin bir arada analiz edildi i, ta nınmaza yönelik de erlendirme analizleri ile ekonomik maliyet ön görüleri ve de er artı ı tahminlerinin yapıldı ı çalı malarıdır. Mühendislik alt yapısının yo unlukta oldu u Kentsel Dönüm çalı maları, do al olarak büyük ölçüde teknik elemanlar tarafından planlanır ve yapılır. Konu ile ilgili olarak olu turulan yönetmeliklerde de teknik eleman vurgusu ısrarla yapılmaktadır. Ancak, uygulamanın yo un ölçekli teknik a ırlı ına ra men “Kentsel Dönüm” çalı malarının sadece teknik çalı malardan ibaret oldu unu, sadece mühendislik parametrelerini içerdini belirtmek do ru de ildir.

Kentsel Dönüm çalı malarında sahaya ili kin teknik veriler kadar sosyal, kültürel ve ekonomik verilerde de erlendirilmekte, analiz edilmektedir. Dönüm yapılacak alanın sosyo-kültürel yapısı, nüfus yapısı, sahanın göç durumu, çevre memnuniyeti, konut konfor durumunun ortaya çıkarılması, e itim durumu, ekonomik göstergeler gibi parametreler uygulamanın ba arıyla sonuçlanması için çok önemli verilerdir. Bu verilerin elde edilmesi ve analizlerinin yapılmasında sosyal bilim uzmanlarının görü lerine ba vurulmalıdır. Özellikle ilgili kurum-hak sahibi arasında diyalog geli tirme, uzla ma konularında sosyal bilimcilerin katkılarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu nedendir ki, 6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüm türülmesi” hakkındaki kanunun 8.maddesinin 4. Bendinde konuyla ilgili özel ihtisas gerektiren alanlarda personel/uzman çalı tırmaya olanak tanıyan bir hüküm yer almaktadır; “*Bakanlık, TOK ve dare; bu Kanun kapsamındaki uygulamalarda, uygulama süresini a mamak kaydı ile 657 sayılı Kanun ile di er kanunların sözle meli personel çalı tırılmasına dair hükümlerine ba lı kalmaksızın, özel bilgi ve ihtisas gerektiren konularda sözle meli personel çalı tırabilir. Bu suretle çalı tırılacakların unvanı, sayısı, ücretleri ile di er hususlar Bakanlar Kurulunca belirlenir.*” Yasa yapıcı; yukarıdaki maddede de görüldü ü üzere Kentsel Dönüm çalı malarında ihtiyacın duyulması halinde, konu ile ilgili olarak uzmanlık gerektiren farklı meslek disiplinlerinden personellerin istihdam edilebilece ini tespit etmiştir. Bu tür çalı malara ciddi oranda katkı sa layabilecek mesleki disiplinlerden birisi de co rafyacılarıdır.

TBMM Plan ve Bütçe Komisyonuna 13 ubat 2012 tarihinde Çorum Milletvekili Tufan KÖSE tarafından verilen ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun hizmet sınırlarını düzenleyen 36. Maddesinde de i iklik öneren 2/345 sayılı yasa teklifine göre “ nsan ve mekan etkile imiyle ilgili her konuda donanımlı olarak Dil ve Tarih-Co rafya fakültesi ve Fen-Edebiyat Fakültelerinin Co rafya bölümlerinden yeti en Co rafya bölümü mezunları, arazi çalı malarına ba lı olarak bilgisayar ortamında, Co rafi Bilgi Sistemleri ile ilgili çe itli programları kullanarak, bölgesel-kırsal ve kentsel bazda hem mekânsal analiz hem de sentez yapabilmektedirler. Igili fakültelerde kendilerine uygulamalı olarak kazandırılan bilimsel formasyon ve beceri sayesinde ara tırma ve stratejik planlama konularında alan ara tırması yaparak, gerekli verileri derleyip düzenleyen ve bunları görsel malzemeye (harita, grafik vb.) dönü türen co rafyacılar stratejik planlama ve APK ve AR-GE birimlerinin bulundu u bütün kamu kurum ve kurulu larında ihtiyaç duyulmaktadır. Bu

nedenle, Devlet Memurları Kanunu'nun hizmet sınırlarını düzenleyen 36. Maddesinde yapılması düşünülen de i iklikle coğrafyacı kadrosu Teknik Hizmetler sınıfında bir görev ünvanı olarak tanımlanmalıdır. Aynı kanunun ek gösterge cetvelinde yapılan düzenlemeyle, Coğrafyacı kadrosunda görev alacak memurların Jeolog, Hidrojeolog, Hidrolog, Jeomorfolog, statistikçi, Yöneyimci (hareket ara tırmacısı) ve Ekonomici gibi kadrolarda görev yapanlarla e de er özlük haklarına kavu turulması” teklif edilmiştir. Bu veya buna benzer bir yasa teklifinin kanunlaşması durumunda ülkemizde genel olarak sadece e itim-ö retim faaliyetleri ile ilgili istihdam alanında görev yapmakta olan Coğrafya bilimi uzmanları mekânsal planlama konusunda çok daha verimli- üretken çalış malar içerisinde bulunabileceklerdir.

Öncelikle belirtilmesi gereken noktalardan birisi şudur; Kentsel Dönüşüm çalış maları genel anlamda Fiziksel Planlama çalış malarıdır. Planlamanın -özellikle Fiziksel Planlamanın- sadece mimarlar ve mühendislerle bırakıldı 1, insan - do al ortam ili kisinin sadece matematiksel veriler ile çözülmeye çalış ıldı 1, gözlem - analiz ve sentezlerde bulunulmadan kırsal ya da kentsel alanlar üzerine proje uygulamalarının yapıldı 1 dönemler, özellikle geli mi ülkelerde çok geride kalmı tır (Nash, 1962).

Planlama çalış malarında genel olarak “Ne yapılması gerekti i?” sorusuna cevap aranır. Herhangi bir saha üzerinde yapılması planlanan uygulamada, amaçlanan sonuca ulaşmak için Nerede? ,Nasıl? ve Niçin? sorularının cevapları aranır. Planlamaya konu olan sahanın sahip oldu u özelliklerin yeteri düzeyde bilinmemesi durumunda, hazırlanacak planlardan en do ru sonucu elde etmek mümkün de ildir. Her türlü planlama i leminde arazi yüzeyinin do al ortam (jeolojik, morfolojik, hidrolojik, toprak, iklim ve bitki örtüsü) özelliklerinin bilinmesi kadar, be eri özelliklerinin de biliniyor olması gerekir (Turo lu,2000)). Planlanacak alanda bulunan be eri parametreler, sosyolojik yapı, ekonomik durum, kültürel doku gibi veriler, sahanın fiziksel özellikleri ile direkt olarak ili kilidir. Bir sahanın planlanma çalış masına ba lanmadan önce, yukarıda belirtilen parametreler dikkate alınarak mekânın tam anlamıyla bilinmesi – tanınması – gerekir. Özellikle ehir planlama uygulamalarında insan - do al ortam ili kisinin kurulması, be eri ve fiziki özellikler arasında köprü olu turulması, sabit ve de i ken parametreler arası etkile im düzeyinin belirlenmesi gibi çalış malarda co rafi bakı açısı son derece önemlidir (Üstünda , 2011 ve 2012).

Kentsel Dönüşüm çalış malarına uzman sıfatıyla katkı sa layabilecek meslek gruplarından birisi co rafi bilimcilerdir. Yeryüzünün tamamını veya bir bölümünü çalış ma alanı olarak kabul eden co rafiya, be eri veya do al olaylar arasında mekâna ba lı olarak neden-sonuç ili kilerini, da ılım ilkesini dikkate alarak incelemektedir. Bugün, bilinen “bilimlerin belki en eskisi olan” (Nash,1962) co rafiya, yakın geçmi e kadar yeryüzünde iklim, toprak, arazi ekileri, bitki örtüsü gibi fiziksel olaylar ile ilgilenen bir bilim dalı iken, günümüzde özellikle geli mi ülkelerdeki örneklerde de görüldü ü üzere “bölgesel analiz ve sentez” konularında yo unla maya ba lamı tır. Uzun yıllar boyunca tasvir a rlıklı bir bilim dalı olarak kabul edilen co rafiya, son yıllarda yerli ve yabancı birçok bilim adamının da belirtti i gibi (Erinç,1958 ve 1959; Tümertekin, 1960–1973–1984; Nash,1962; Turo lu,2000 ve 2005) mekâna ba lı insan - do al ortam ili kisinin, fiziksel ve kültürel unsurlar arasındaki kar ılıklı etkile imini ayrıntılı olarak incelemeye ba lamı tır. Bu konuda son yıllarda ülkemizde ve dünyada yapılan çalış maların, ehir ve bölge planlama konularında yo unla tı 1 gözlenmektedir (Üstünda , 2011 ve 2012).

Co rafiya bilimi uzmanları ülkemizde yüksekö retim mevzuatına göre yapılan lisans ve lisansüstü e itimlerinde sayısal ve sözel teknik altyapıyı homojen ölçüde tamamlamaktadırlar. Yeryüzü ekilerini olu umu, jeolojik ve kartografik analiz, ula ım altyapısı, hidroloji-toprak ve botanik bilimine dair çok sayıda bilimsel veriyi e itimleri sırasında kavrayan co rafiya uzmanları, aynı zamanda sosyo-kültürel bakı , demografik yapı, kır ve kent sosyolojisi gibi be eri verilerle de donanmaktadırlar. Sahip oldukları e itim altyapısı nedeniyle bir arazi parçasını hem fiziki hem be eri açıdan inceleme ve analiz etme yetene ine kavu an co rafiya uzmanları, bu sayede disiplinler arası köprü görevini yapabilmektedirler. Harita okuma özellikleri, mekâna farklı bakabilme yetenekleri, parametrelerin da ılım ve yayılı ımı okuyabilme-yorumlayabilme altyapıları

nedeniyle planlama çalı malarında bu meslek grubu son derece önemli bir görev alabilecek donanımlara sahiptir.

Geli mi ülkelerde mekânsal planlama çalı malarında sıkça görev alan co rafya bilimi uzmanları, planlamaya katılan di er meslek gruplarına “da ılım konusunda belli ba lı veriler sa lamakta, aynı zamanda özellikle disiplinler arası i birli i yoluyla halledilebilecek nitelikteki problemlerle ilgili olarak, mesleklerine has metot ve teknikler kullanmaktadırlar. Bu amaçla örne in (Kocaba ,2006); “University of Cincinnati bünyesinde “Co rafya ve Bölgesel Planlama Fakültesi” olarak hizmet veren e itim kurumunda Co rafya uzmanlarından olu an ö retim üyeleri ve ö renciler ACTION (American Council to Improve Our Neighborhoods- Mahallelerimizi Geli tirme Konseyi) ile yapmı oldukları sözle me sonunda metropoliten bölgeyle ilgili kararların alınmasında yararlı olacak bilgilerin temininde görev almaktadırlar. Sahaya ve demografik yapıya ili kin toplum önderli i rolleri, yeni gelenlerin olaylar kar ısında takınmı oldukları tavırlar, karar verme süreci, tüketim tarzları, profesyonel planlamanın etkinli i, ya anılabilirlik standartları, hukuki araçlar, bölgelerin veya mücavir sahaların birle tirilmesinde kullanılan kriterler ve haberle me ebekesi gibi konularda yapılan ara tırmalarda, bölgenin çe itli hakim özellikleri hakkında derlenen bilgilerin sentezini”(Nash, 1962) co rafyacılar yapmaktadırlar.

Kentsel alanda yapılan her türlü dönü türme-iyile tirme-yenileme uygulamalarında, proje sonucunda sadece yeni binaların yapılması, yeni yolların açılması amaçlanmamaktadır. Bu tarz çalı malarda ehin kendine özgü dokusunun korunması ama teknik ve fiziki altyapı eksikliklerinin giderilmesi de amaçlanmaktadır. Her yerle im biriminin- ehin lokal özellikleri, tarihi-kültürel-sosyal birikimleri özenle korunmalı, olu turulacak yeni ya am alanları insan-do al ortam özelliklerine uygun olmalıdır. Bu nedenle her ehir, içinde ya ayan insanlarla birlikte hareket eden canlı bir organizma olarak kabul edilmelidir. Yenilenecek alanda var olan kültürel doku, tarihi mekânlar, sosyal yapı planlama çalı malarına önemli ölçüde etki etmektedir. Co rafya uzmanları sahip oldukları donanımlarla bu noktada disiplinler arası köprü görevi üstlenebilir ve teknik elemanlarla sanat tarihçileri arasında koordinasyonu sa layabilirler.

Co rafyacıların Kentsel Dönü üm çalı malarına yapabilece i katkıları genel olarak u ekkilde özetlemek mümkündür;

- ehir içi arazi kullanım haritalarının hazırlanması,
- Sabit ve de i ken parametrelere göre ehin a ırlık merkezlerinin tespiti,
- Kentsel alanda nüfus hareketleri, sebepleri ve sonuçlarının incelenmesi,
- Uydu görüntüsü ve foto raflama teknikleri yardımıyla ehir içi toplumsal olaylara farklı bir bakı açısının sa lanması,
- Nüfus verilerinin periyotlar halinde takip edilerek, kısa-orta ve uzun vadede ehir için gereksinim duyulan arazi ihtiyacının belirlenmesi,
- ehin geli im aksının tespiti, neden – sonuç ili kisinin irdelenmesi,
- Sosyo – kültürel altyapının, mekân ili kisi üzerindeki etkisinin belirlenmesi,
- Yeni istihdam alanlarının belirlenmesi,

Çok sayıda teknik ve sosyal veriyi bir arada de erlendirebilme özelliklerine sahip olan co rafyacıların kentsel dönü üm çalı malarına ciddi oranda katkı sa layabilecekleri muhakkaktır. Yasal altyapının da imkân vermesi sonucunda co rafya uzmanlarının gerek Kentsel Dönü üm çalı malarını yürüten Yapı Denetim irketlerinde, gerekse de yasanın belirtti i ekleyle denetleme görevini yerine getiren kamu kurum ve kurulu larında (Çevre ve ehircilik Bakanlığı, Toplu Konut dairesi, Belediyeler, vb.) istihdam edilmeleri mümkündür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de son dönemlerde yoğun olarak tartışılmakta olan Kentsel Dönüşüm kavramı, aynı zamanda ülkemizin büyük bölümünde yaşanan çarpık yapılaşmanın çözümüne yönelik en önemli umut olarak görülmektedir. Ülke genelinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde yapılan / yaptırılan 1/100.000 ölçekli planlar yardımıyla şehirlerin sınırları belirlenmekte ve afet/çarpık kentleşme gibi nedenlerden kaynaklı olarak Kentsel Dönüşüm uygulamaları merkezi yönetim tarafından tevik edilerek sağlıklı kentleşmenin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Bakanlar Kurulu kararıyla çok sayıda yerleşim birimi kentsel dönüşüm uygulama alanı olarak belirlenmiş ve büyük ölçekli dönüşüm çalışmalarıyla ülkemizde kentsel alanlarda yaşanan yapılaşma çarpıklığına son verilmesi amaçlanmaktadır. Bu uygulamalar için ülke genelinde yaklaşık olarak 40.000.000.000 liralık bir kaynağa ihtiyaç duyuldu ve dönüşümün 20 yıllık bir süreyi kapsayacağı belirtilmektedir.

Kentsel Dönüşüm; gerek teorik, gerekse de uygulama olarak son derece teknik bir planlama çalışmasıdır. Mimarlar ve mühendislerin yoğun olarak çalıştığı merkezini oluşturduğu bu çalışmalar sırasında başka meslek uzmanlarının da katkılarına ihtiyaç duyulmaktadır. 6306 sayılı yasada da belirtildiği üzere, bu çalışmalar sırasında gerek sosyal bilimci gerekse de farklı alanlardan teknik elemanların bakış açılarına ihtiyaç duyulabilir. Sosyal bilimler ile Fen bilimleri arasında köprü görevi gören coğrafyacıların Kentsel Dönüşüm çalışmalarına ciddi olarak katkı sağlanmaları mümkündür. Coğrafyacılar mesleki misyonları gereği sahip oldukları gözlem-analiz ve sentez özellikleri, harita bilgisi, arazi yapısının kartografik analizi gibi nitelikleri ile planlama uygulamalarına son derece önemli katkılar sağlayabileceklerdir. Bu noktada kanun yapıcıya ve Coğrafya eğitimi veren yükseköğretim kurumlarına büyük görev düşmektedir. Öncelikle ülkemizde sadece eğitim-öğretim çalışmalarında hizmet vermek zorunda bırakılan Coğrafya bilimi uzmanlarına teknik eleman sıfatı verilerek kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam olanağı sağlanmalı, özellikle yerel yönetimlerde imar, fen işleri, planlama departmanlarında coğrafya uzmanları istihdam edilmelidir. Lisans ve lisansüstü coğrafya eğitimi veren eğitim kurumlarında ise ders müfredatları güncellenmeli, planlama-tasarım-analiz derslerine ağırlık verilmeli, teknolojik gelişmeyle paralel olarak özellikle CAD programlarının kullanımı tevik edilmeli, öğrencilerin staj çalışmalarının planlama ile ilgili olarak kamu veya özel sektörde tamamlanmasına çaba sarf edilmelidir. Coğrafya Bilgi Sistemlerine ilişkin uygulamalı örneklerin artırılması, kentsel alanda saha çalışmalarına ağırlık verilmesi, alternatif ulaşım altyapısı, planlama mantığı, kamulaştırma, imar uygulaması, arazi toplulaştırması, kentsel alan tasarımı ve özellikle kentsel dönüşüm derslerinin eğitim müfredatına ilave edilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

THOMAS, S.,2003. “A Glossary of Regeneration and Local Economic Development”, *Local Economics Strategy Center*, Manchester,England

NCE., E.K., 2006. Kentsel Dönüşümde Yeni Politika, Yasa ve Eğitimlerinin Değerlendirilmesi “Kuzey Ankara Girişimi (Protokol Yolu) Kentsel Dönüşüm Projesi” Gazi Üniv. Fen Bil. Enst. Şehir ve Bölge Plan. ABD. Yüksek Lis. Tezi. Ankara

RODNEY B., CLARK P. 2000 Financing Urban Regeneration, Real Estate Finance and Investment Research Paper No. 2000.04, “Property Investment in Urban Regeneration”, Property Economics & Finance Research Network (PEFRN) Seminar, p.4, Ulster University, North Ireland, UK.

MCGREAL, S., ADAIR, A., BERRY, J., DEDDIS, B., HIRST, S.2000 Accessing Private Sector Finance in Urban Regeneration: Investor and Non-investor Perspectives, Journal of Property Research, 2000, 17(2) 109-131, Northern Ireland, UK

AKKAR., M. 2006. Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’da ki kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye, Planlama, 2006/2, TMMOB Şehir Plan. Odası Yayını, s:29–36, Ank.

TURGUT., S., CEYLAN., E. Ç.,2010. Bir Yerel Yönetim Deneyiminin Ardından, Küçükçekmece Ayazma-Tepeüstü Kentsel Dönüşüm Projesi. Alfa Basım Yayın Dağıtım. 2010, st.

- KUZU, S. (2004)**, Uluslararası Kentsel Dönüm Uygulamaları Sempozyumu, st.
- KOCAMEM ., G.N., 2006.** “Kentsel Dönüm Süreci Kazılıç me Örne i” Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü ehir ve Bölge Plan. ABD. Kentsel Planlama Yük. Lis. Tezi. S:15. st.
- TURAK, I. 2004**, "Kentsel Dönümde Yeni E ilimler ve Yöneti im", Uluslararası Kentsel Dönüm Uygulamaları Semp. st.
- KAYASU, S.,YA AR, S. S. 2003**, Kentsel Dönüm Üzerine Bir De erlendirme:Kavramlar, Gözlemler, TMMOB ehir Plancıları Odası Kentsel Dönüm Semp. st., s. 20
- DEM RSOY., M.S., 2006.** Kentsel Dönüm Projelerinin Kent Kimli i Üzerindeki Etkisi (Lübnan-Beyrut-Solidere Kentsel Dönüm Projesi Örnek Alan ncelemesi) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü ehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Kentsel Tasarım Yük. Lis. Tezi st..
- ROBERTS, P. 2000.** “The Evolution, Definition and Purpose of Urban Regeneration”, Urban Regeneration, Roberts and Sykes ed.s, *SAGE Publications*, London, 9–36 (2000).
- ANDERSEN, H.S.,1999** “Housing Rehabilitation and Urban Renewal in Europe: A Cross- National Analysis of Problems and Policies, in the Housing Renewal in Europe”, eds: Andersen H.S. and Leather P., *The Policy Press*, Great Britain, 241-277 (1999).
- G BSON M., KOCABAS A., 2002**“The Sustainable Urban Regeneration – Recent Developments in UK and European Practice”, *Course Papers*, Istanbul, 14 (2001).
- CARMON, N., 1997** “Neighborhood Regeneration: The State of Art”, *Journal of Planing Education and Research*, 17: 127-145, 131-144 .
- ANDERSEN H.S., LEATHER P., 1999.** *The Policy Press*, Great Britain, 241-277.
- RAVETZ A., 1986**“The Government of Space, Town Planning in Modern Society”, *Faber and Faber*, 18 (1986).
- Y G TCANLAR T., 2001**“Kentsel Yenileme Olgusu ve Geli im Süreci”, Planlama Dergisi, TMMOB Sehir Plan. Odası Yay., Sayı:2001/4, Ank., 24.
- ERDEN, Y. D., 2003.**“Kentsel Yenile mede Bir Araç Olarak Dönüm Projeleri”, Dok. Tezi, *Mimar Sinan Üniv.Fen Bil. Enst.* st., 65.
- KOCABA , A., 2006.** Kentsel Dönüm (/Yenile (tir)me): ngiltere Deneyimi ve Türkiye’deki Beklentiler. Literatür Yayınları.Yayın no:433. Birinci Basım stanbul
- ATKINSON R., 2001**“The Emerging Urban Agenda and the European Spatial Development Perspective: Towards and EU Urban Policy?”, *European Planning Studies*, 37 (5/6): 1037-1055.
- ATKINSON R., ECKARDT F., 2004.**“Urban Policies in Europe: the Development of a New Conventional Wisdom?”, City Images and Urban Regeneration, Frankfurt/New York:*Peter Lang*, 15
- MAYER, M., 1995** “Urban Governance in the Post-Fordist City”, ed: P. Healey, S. Cameron, S. Davoudi ve S. Graham , Managing Cities: The New Urban Context içinde *John Wiley and Sons Ltd*, 13.
- YILDIZ.F.,1999.** mar Bilgisi. Nobel Yayın Da ıtım. S:6. ISBN:975-591-002-6.Ankara.
- ILKME. M., 2008.**Kentsel Dönüm ve Bursa Raporu. TMMOB ehir Plan. Odası Bursa ubesi. S:8.Bursa
- ÜSTÜNDA . Ö., 2011** Bingöl Sehir Merkezinin Do al Ortam Analizi ve Fiziksel Planlaması. Fırat Üniv. Sosyal Bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Elazı
- ÜSTÜNDA . Ö., 2012** “Kentsel Dönüm Tartı maları ı ında Bingöl ehriinin Fiziksel Planlaması” Anadolu Nobel Yayınevi ISBN: 978-975-420-893-1....2012
- NASH. P.H. 1962**, A Geographer Suggests How His Profession Can Help in Renewal Job. The Journal of Housing. C: XIX ss:83-86

TURO LU,H., 2000-a, ‘Doğal Ortam Analizi ve Düzenleme-Planlama Çalışmaları (Naturel Environment Assessment and Organizing-Planning Studies), Coğrafya Derg., Sayı: 8, s:201- 212, D.Ü. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, İstanbul.

TURO LU, H., 2005, “Fiziksel Planlama ve Coğrafya Bilgi Sistemleri”, Ege Üniv.si, Ege Coğrafya Bilgi Sistemleri Sempozyumu, 27-29 Nisan 2005, Bildiri Özetleri Kitabı S: 51, İzmir.

ER NÇ S., 1958 “Bölge Sınırlandırılmasının Esasları”.2. skan şehircilik Haftası Konferansları Sayfa:69-84

ER NÇ S., 1959 “Bölge Planı nasıl yapılır?” st.Üniv. Coğrafya Enst. Derg. Cilt:5, Sayfa:10

TÜMERTEK N. E., 1960 “Bölge Planlamasında Coğrafyacıların Rolü” st. Üniv. Coğrafya Enst. Derg. Cilt:6 Sayı:11, Sayfa:51–55

TÜMERTEK N. E., 1973 “Yerleşme Planlaması (Şehir-Köy ilişkileri)” st. Üniv. Coğrafya Enst. Derg. Cilt:10, Sayı:18-19, S:71-86

TÜMERTEK N. E., 1984 “Planlama Etkisinde Coğrafya” Ü. Deniz Bil. ve Coğrafya Enst. Bülteni Cilt:1, Sayı:1, Sayfa:69–76

URL 1 <http://tdkterim.gov.tr/bts/>

6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Kanunu” hakkındaki kanun

6306 sayılı “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüşümü Kanunu” hakkındaki kanunun 8.madde 4. Bend